

درس دوازدهم

قلمرو زبانی

- ۱- با توجه به حماسی بودن ابیات زیر، کدام آرایه ادبی در بیت های زیر مشترک است؟
به گرز گران دست برد اشکبوس / زمین آهنین شد، سپهر آبنوس
- ۲- خروش سواران و اسپان ز دشت / ز بهرام و کیوان، همی برگذشت
الف) تشبیه ب) اغراق ج) استعاره د) ایهام
- ۳- کدام واژه ی بیت زیر امروزه در زبان فارسی به کار نمی رود و از بین رفته است؟
"مرا مادرم نام، مرگ تو کرد / زمانه مرا پتک ترگ تو کرد"

۴- کار برد حرف اضافه و متمم در همه گزینه ها به جز گزینه یکسان است

- (۱) بر آن گونه رفتند هر دو به رزم تو گفتی که اندر جهان نیست بزم
- (۲) به رستم بر آنکه ببارید تیر تهمتن بدو گفت بر خیره خیر
- (۳) به سهراب بر تیر باران گرفت چپ و راست جنگ سواران گرفت

۴) کمندی به فتراک زین بر ببست بر آن باره ی پیل پیکر نشست

۵- در کدام گزینه کلمه ی ممال وجود ندارد؟

۱) همین کتیبه از بی وفایی دنیاست از این معامله نا پایداریش پیداست

۲) به روز نبرد آن یل ارجمند به شمشیر و خنجر به گرز و کمند

۳) به حجاب اندرون شود خورشید گر تو بر داری از دو لاله حجیب

۴) به قدرت نگهدار بالا و شیب خداوند دیوان و روز حسیب

۶- در کدام یک از ابیات زیر کاربرد واژه های باستانی مشهود نیست؟

الف) از این خطّه نغز پدرام پاک وزین خاک جان پرور تابناک

ب) از این مرز فرخنده ی مرد خیز گنام پلنگان دشمن ستیز

ج) دلیران و مردان ایران زمین هژیران جنگ آور روز کین

د) به مردی به میدان نهادند روی جهان شد از ایشان پر از گفت و گوی

۷- افعال بیت زیر را از نظر زمانی مشخص کنید

شگفت آمدش ؛ گفت از ایران سپاه چنین دختر آید به آوردگاه

۸- معنی واژه های مشخص شده را بنویسید

الف - که هم رزم جُستی ، هم افسون و رنگ نیامد ز کار تو بر دوده ننگ

ب - پوشید درع سواران جنگ نبود اندر آن کار ، جای درنگ

ج - به پیش سپاه اندر آمد چو گرد چو رعد خروشان یکی ویله کرد

د - بد اندیش را آتش خرمن اند خدنگی گران بر دل دشمن اند

۹- معنای « کجا » در کدام بیت متفاوت است؟

الف - سر نامه کرد آفرینِ خدای کجا هست و باشد همیشه به جای

ب - همان کن کجا با خرد در خورد دل اژدها را خرد بشکرد

ج - از آن سو کجاست کاووس کی مرا راه بنمای و بردار پی

د - در فشی کجا پیکرش اژدهاست که چو بینه بر نهروان کرد راست

۱۰- معادل واژه "دهل" ، کدام واژه است؟

الف) کمند ب) کوس ج) پتک د) درع

۱۱- برای واژه های گروه "الف" ، معادلی از گروه "ب" بیابید.

الف- بهرام ، دمان ، گبر ، خیره ب- زحل ، خفتان ، سرگشته ، مریخ ، مهیب

۱۲- معنای لغات مشخص شده را بنویسید.

نیامد به دامم به سان تو گور ز چنگم رهایی نیابی مشور

۱۳- معادل امروزی افعال زیر را بنویسید.

بنگرید : برگاشت :

۱۴- در کدام بیت زیر شبکه معنایی خود را بهتر نشان می دهد؟

الف- کمان را بمالید رستم، به چنگ به شست اندر آورده ، تیر خدنگ

ب- سزد گر بداری سرش ، در کنار زمانی بر آسایمی از کارزار

۱۵- تفاوت معنایی واژه « بر » را در مصراع زیر بنویسید.

« بزد بر بر و سینۀ اشکبوس. »

۱۶- کدام یک از پهلوانان زیر ایرانی هستند؟

کاموس ، رستم ، طوس ، اشکبوس

۱۷- معادل امروزی فعل های زیر را بنویسید.

۱۸- با توجه به بیت «تہمتن چنین داد پاسخ کہ نام / چه پرسى کزین پس نبینی تو کام» به دو سوال زیر جواب دهید.

الف- معنای تہمتن / تن قوی / بسیار بلند قامت / بسیار شجاع ؛ است.

ب- شاعر در سرودن این بیت از شیوہ اغراق / طنز ؛ استفاده کرده است.

۱۹- معادل امروزی واژه‌های مشخص شده را بنویسید.

الف- نماند ایچ (.....) با روی خورشید ، رنگ

ب- دلیری کجا (.....) نام او اشکبوس

۲۰- در مصراع "دلیری کجا نام او اشکبوس" کدام واژه در معنای "کہ" به کاررفته است؟ بنویسید.

۲۱- در مصراع "بدو گفت خندان کہ نام تو چیست؟" واژه "خندان" از نظر ساخت کدام یک از گزینه‌های زیر است؟

الف) ساده (ب) مشتق (ج) مرکب (د) مشتق - مرکب

۲۲- معنی واژگان مشخص شده را بنویسید

الف) نماند ایچ با روی خورشید رنگ (ب) هم‌آوردت آمد مشو باز جای

۲۳- با توجه به معنی ، املای کدام واژه نادرست است؟

الف) دژ : قلعه حصار (ب) سطوه : درمانده و ملول، خسته و زار (ج) سندروس: صمغی زردرنگ (د) عنان: افسار،

دهنه

۲۴- ممال کلمات مشخص شده زیر را بنویسید.

الف) سلاح : (ب) مزاح :

۲۵- معنی "برگذشت" در بیت زیر چیست؟

خروش سواران و اسپان ز دشت / ز بهرام و کیوان همی برگذشت

۲۶- معادل معنایی کلمات زیر را بنویسید

الف) درع: (ب) باره:

۲۷- در باره کاربرد معنایی "بر" در بیت زیر ، توضیح دهید.

بزد بر کمر بند گرد آفرید / زره بر برش ، یک به یک ، بردرید

۲۸- از ویژگی‌های دستور تاریخی به کار بردن دو حرف اضافه برای یک متمم است، در بیت زیر این نوع کاربرد را

نشان دهید.

به سهراب بر، تیرباران گرفت / چپ و راست، جنگ سواران گرفت
۲۹- در گذر زمان شکل نوشتاری برخی کلمات تغییر می‌کند در بیت زیر نمونه‌ای از آن را پیدا کرده، بنویسید.

بزد نیزه او را به دونیم کرد / نشست از بر اسپ و برخاست گرد

۳۰- ۱۵در بیت "به آورد با او بسنده نبود / بپیچید از روی و بر گاشت زود" معنی واژگان مشخص شده را بنویسید.

۳۱- در بیت "شگفت آمدش: گفت از ایران سپاه / چنین دختر آید به آوردگاه؟! "نقش "ش" را در "آمدش" بنویسید.

۳۲- در بیت زیر کدام واژه‌ها مترادف‌اند؟

در باره بگشاد گرد آفرید / تن خسته و بسته، بردژ کشید

۳۳- زمان فعل‌های زیر را تعیین کنید و معادل امروزی آن‌ها را بنویسید.

الف) همی رفت و سهراب با او به هم
ب) بگفتند: کای نیک‌دل شیرزن

۳۴- دو واژه نادرست املائی را در بیت زیر مشخص کرده، بنویسید.

نباشی بٹ ایمن به بازوی خویش / خورد گاو نادان ز پهلوی خیش

۳۵- کدام ویژگی دستور تاریخی در بیت زیر مشهود است؟

در دژ بستند و غمگین شدند / پر از غم دل و دیده خونین شدند

قلمرو ادبی

۱- شبکه‌ی معنایی را در بیت زیر بیابید

شب‌ی چون شبه روی شسته به قیر
نه بهرام پیدا نه کیوان نه تیر

۲- مفهوم کنایی "سرهام نبرد اندر آرد به گرد" را بنویسید.

۳- ارکان تشبیه را در بیت زیر مشخص کنید.

رها شد ز بند زره موی او
درفشان چو خورشید شد روی او

۴- شاهنامه فردوسی در طبقه بندی انواع ادبی بر اساس محتوا و موضوع جزو کدام طبقه قرار دارد؟

۵- شاهنامه فردوسی بر اساس ساختمان و شکل در چه قالبی سروده شده است؟

۶- نوع پرسش در کدام بیت « استفهام انکاری » است ؟

الف) به شهر تو شیر و نهنگ و پلنگ سوار اندر آیند ، هر سه به جنگ؟

ب) بدو گفت خندان : که نام تو چیست ؟ تن بی سرت را که خواهد گریست ؟

ج) بدو گفت کز من رهایی مجوی چرا جنگ جویی ، تو ای ماه روی ؟

۷- « گرد رزم به ابراندر آمدن » کنایه از چیست؟

۸- در بیت زیر دو واژه ی متناسب (مراعات نظیر) پیدا کنید.

برفتند از آن جای ، شیران نر عقاب دلاور بر آورد پر

۹- در بیت زیر مشبه و مشبه به را پیدا کنید و بنویسید.

دلیری کجا نام او اشکبوس همی بر خروشید بر سان کوس.

۱۰- در کدام بیت آرایه ی اغراق به کار رفته است؟ چرا؟

الف) به گرز گران دست برد اشکبوس زمین آهنین شد سپهر آبنوس.

ب) تهمتن بر آشفتم و با طوس گفت که رهام را جام باده است جفت.

۱۱- در بیت زیر یک کنایه پیدا کنید و معنای آن را بنویسید.

خروشید : کای مرد رزم آزمای هماوردت آمد مشو باز جای.

۱۲- نام آرایه ی لفظی به کار رفته در بیت زیر چیست؟

پیاده ندیدی که جنگ آورد سر سرکشان زیر سنگ آورد.

۱۳- در بیت زیر، کلمات مشخص شده استعاره از چیست؟

به شهر تو شیر و نهنگ و پلنگ سواراندر آیند هر سه به جنگ ؟

۱۴- در کدام بیت طنز به کار رفته است؟

الف) یکی تیر زد بر بر اسپ اوی که اسپ اندر آمد ز بالا به روی.

ب) کشانی بدو گفت با تو سلیح نبینم همی جز فسوس و مزیح.

۱۵- آرایه لفظی به کار رفته در بیت زیر چه نام دارد؟

بزد بر بر و سینه ی اشکبوس سپهر آن زمان دست او داد بوس.

۱۶- در مصراع دوم بیت زیر چه آرایه ای دیده می شود؟

چنان ننگش آمد ز کار هجیر که شد لاله رنگش به کردار قیر.

۱۷- با توجه به بیت « چو سهراب شیر اوژن او را بدبد بخندید و لب را به دندان گزید. »

به دو سوال زیر پاسخ دهید.

الف) کدام واژگان، آرایه ی تناسب به وجود آورده اند؟

ب) « لب را به دندان گزیدن » کنایه از چیست؟

۱۸- مصراع دوم بیت زیر چه آرایه ای دارد؟

به سهراب بر تیر باران گرفت چپ و راست جنگ سواران گرفت.

۱۹- قافیه بیت زیر چه آرایه ای به وجود آورده است؟

نگه کرد سهراب و آمدش ننگ بر آشت و تیز اندر آمد به سنگ.

۲۰- در بیت زیر " مشبه " و " مشبه به " را پیدا کنید و بنویسید.

چو سهراب را دید گردآفرید که بر سان آتش همی بردمید.

۲۱- قافیه را در بیت زیر پیدا کنید.

رها شد ز بند زره موی اوی درفشان چو خورشید شد روی اوی.

۲۲- در بیت زیر واژه ی مشخص شده چه آرایه ای دارد؟

به شهر تو شیر و نهنگ و پلنگ سوار اندر آیند هر سه به جنگ؟

۲۳- در بیت زیر، «دشت» مجاز از چیست؟

که با دختری او به دشت نبرد بدین سان برابر اندر آورد گرد.

۲۴- با توجه به واژگان مشخص شده، چه آرایه ای در بیت زیر وجود دارد؟

در باره بگشاد گرد آفرید تن خسته و بسته بر دژ کشید.

۲۵- کدام بیت، ضرب المثل دارد؟

الف) کمان را به زه کرد زود اشکبوس تنی لرز لرزان و رخ سندروس.

ب) نباشی بس ایمن به بازوی خویش خورد گاو نادان ز پهلوی خویش.

پ) تهمتن بر آشفتم و با طوس گفتم که رهام را جام باده است جفتم.

۲۶- شبکه معنایی بیت زیر را بنویسید.

همه تیغ و گرز و کمند آورید به ایرانیان تنگ و بند آورید

۲۷- تضاد به کاررفته را در بیت "پیاده به از چون تو پانصد سوار / بدین روز و این گردش کارزار" مشخص کنید.

۲۸- کدام واژه ها آرایه جناس ندارند؟

الف) شیر / زیر (ب) ننگ / جنگ (ج) سپرد / ببرد (د) کمان / زمان

۲۹- در بیت «سزد گر بداری سرش در کنار / زمانی بر آسایی از کارزار» طنز وجود دارد.

صحيح غلط

۳۰- در مصراع «بیامد که جوید ز ایران نبرد» در واژه «ایران» چه آرایه ای به کار رفته است؟

۳۱- در بیت «پیاده ندیدی که جنگ آورد سر سرکشان زیر سنگ آورد» واژه های ردیف و قافیه را مشخص کنید.

۳۲- کدام بیت نشانه رجز خوانی است؟

الف) تو قلب سپه را به آیین بدار من اکنون پیاده کنم کارزار

ب) به شهر تو شیر و نهنگ و پلنگ سوار اندر آیند هر سه به جنگ؟

۳۳- در کدام بیت استفهام انکاری وجود دارد؟

- پیاده ندیدی که جنگ آورد سر سرکشان زیر سنگ آورد؟
 بدو گفت که نام تو چیست؟ تن بی سرت را که خواهد گریست؟
- ۳۴- در این بیت سه آرایه ادبی پیدا کنید. (اغراق تشبیه - تشخیص - استعاره)
 شود کوه آهن چو دریای آب اگر بشنود نام افراسیاب
- ۳۵- با توجه به بیت « خروش سواران و اسپان ز دشت / ز بهرام و کیوان همی برگذشت » برای واژه « کیوان » شبکه معنایی پیدا کنید.
- ۳۶- شاعر برای خلق یک صحنه حماسی کدام آرایه را در این بیت به کار برده است؟
 شود کوه آهن چو دریای آب اگر بشنود نام افراسیاب

قلمرو فکری

- ۱- با توجه به بیت های زیر رستم به طوس چه دستوری می دهد؟
 " تهمتن بر آشفتم و با طوس گفتم / که رهام را جام باده است جفت
 تو قلب سپه را به آیین بدار / من اکنون پیاده کنم کارزار
- ۲- با توجه به بیت زیر حالت اشکبوس در هنگام کشیدن زه کمان چگونه تصویر شده است؟
 " کمان را به زه کرد زود اشکبوس تنی لرز لرزان و رخ سندروس "
- ۳- در بیت زیر لحن اشکبوس چگونه است؟ و هدفش از اینگونه بیان چیست؟
 " بدو گفت خندان که نام تو چیست تن بی سرت را که خواهد گریست "
- ۴- لحن کدام بیت ، طنزآمیز است؟
- الف- کنون لشکرو دژ به فرمان توست نباید بر این آشتی ، جنگ جست
 ب- پیاده مرا زان فرستاده طوس که تا سب بستانم از اشکبوس
- ۵- معنای ابیات زیر رابه نثر روان بنویسید.

الف) سپهبد عنان ، اژدهاراسپرد به خشم از جهان روشنایی ببرد

ب) کمان رابمالید رستم به چنگ به شست اندر آورد تیر خدنگ

۶- سهراب چگونه فهمید که جنگجویی که مقابل اوست، دختر است و مرد نیست؟

۷- در بیت « سپهبد، عنان، اژدها را سپرد / به خشم از جهان ، روشنایی ببرد.» منظور از «سپهبد» کیست؟

الف- سهراب ب- گرد آفرید ج- گژدهم

۸- معنی کنایی « روزگار دست کسی را بستن» را بنویسید.

۹- پهلوان دلاور تورانی چه نام داشت ؟

۱۰- با توجه به درس « گرد آفرید » رهم که بود ؟

۱۱- شاعر در بیت « نماند ایچ باروی خورشید ، رنگ به جوش آمده خاک ، بر کوه و سنگ» به چه موضوعی اشاره می کند؟

۱۲- شاعر در بیت « زمین آهنین شد ، سپهر آبنوس» چه رابطه ای میان سپهر و آبنوس خلق کرده است ؟

۱۳- « سر به گرد آوردن » یعنی چه ؟

۱۴- « تو قلب سپه وا به آئین بدار » یعنی چه ؟

۱۵- به نظر شما چرا فرماندهی سپاه را قلب سپاه نامیده اند؟

۱۶- شخصیت رهام را در این داستان چگونه ارزیابی میکنید ؟

۱۷- منظور از «کمان به زه» چیست ؟

۱۸- در گفتگوی بین اشکبوس و رستم مقصود از سوال و جوابها چیست ؟

۱۹- در درس « رستم و اشکبوس » شیر ، نهنگ و پلنگ نماد چه کسانی هستند ؟

۲۰- با توجه به عبارت زیر، واژه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید:

شاهنامه فردوسی کتابی است با ویژگی فکری (محلی، میهنی، جهانی)

۲۱- در بیت « بخندید رستم ، به آواز گفت که بنشین به پیش گرانمایه جفت » منظور از گرانمایه جفت کیست ؟

۲۲- در کدام گزینه، رنگی از تحقیر و تمسخر به چشم میخورد؟

الف) تو قلب سپه را به آئین بدار من اکنون پیاده کنم کارزار

ب) کشانی هم اندر زمان جان بداد چنان شد که گفتی ز مادر نژاد

ج) بخندید رستم به آواز گفت که بنشین به پیش گرانیامه جفت

د) ز قلب سپه اندر آشفت طوس بزد اسپ، کاید بر اشکبوس

۲۳- با توجه به بیت زیر، معنی «ستوه گشتن» و «روی پیچیدن از» چیست؟

الف) عاجز شدن - برگشت ب) ناراحت شدن - پنهان گشتن

ج) خسته شدن - سرپیچی کردن د) عصبانی شدن - بی اعتنائی کردن

۲۴- مفهوم معنی بیت «مرا مادرم نام، مرگ تو کرد/ زمانه مرا پتک ترگ تو کرد»

در کدام گزینه آمده است؟

الف) روزگار، تو را به دست من سپرده است.

ب) روزگار، حیات مرا به تو واگذار کرده است.

ج) سرنوشت، مرگ تو را به دست من رقم زده است.

د) مادرم، مرا مامور مرگ تو کرده است.

۲۵- چرا گرد آفرید وارد میدان جنگ شد؟

۲۶- مفهوم بیت «چنان ننگش آمد ز کار هجیر که شد لاله رنگش به کردار قیر» چیست؟

۲۷- در مصرع «به خشم از جهان روشنایی ببرد» یعنی چه؟

الف) جهان تیره و تار شد ب) جهان ترسید و از ترس رنگ باخت

۲۸- گرد آفرید وقتی سهراب را در حال حمله به خود می بیند چه اقدامی میکند؟ چرا؟

۲۹- پس از جنگ با سهراب رفتار مردم با گرد آفرید چگونه بود؟

۳۰- مفهوم مصراع «نیامد ز کار تو بر دوده ننگ» چیست؟

۳۱- «خورد گاو نادان، ز پهلوی خویش» یعنی چه؟

۳۲- بیت زیر را پس از مرتب سازی اجزای کلام به نثر ساده برگردانید.

دلیری کجا نام او اشکبوس / همی بر خروشید بر سان کوس

۳۳- مفهوم مصراع «غمی شد ز پیکار دست سران» در کدام مصرع آمده است؟

الف) کمان را به زه کرد و اندر کشید ب) یکی تیغ تیز از میان برکشید

ج) فرو ماند از کار دست سران

د) نبینم همی جز فسوس و مزیح

۳۴- مفهوم بیت « مرا مادرم نام مرگ تو کرد / زمانه مرا پتک ترگ تو کرد » چیست؟

۳۵- در بیت « چو آگاه شد دختر گزدهم که سالار آن انجمن گشت کم » منظور از « سالار آن انجمن » کیست؟

۳۶- مفهوم این مصراع را بنویسید: عنان و سنان را پراز تاب کرد

۳۷- مصراع « که شد لاله رنگش به کردار قیر » به نثر ساده بنویسید.

گروه ادبیات